

no što je položaj današnjega Splita. On se je u tom zakloništu i smirio, ostavivši baš nama Hrvatima baštinu, kakvom se ne može da pohvali ni jedan narod na bijelom svijetu.

Dioklecijanova palača imala je oblik pravilne pačetrovine, kakav je bio oblik utvrđena rimskoga tabora. Taj četverokut što nam se je uza sav neumoljivi razorni zub vremena sve do danas dobro sačuvao, bio je opasan jakim utvrdama. Na četiri glavna kuta izdizale se četiri jake kule. U palaču su vodila četverna vrata, po jedna u sredini svake stranice. Sva su ta vrata, izuzev ona na morskoj strani, bila utvrđena osmerokutnim kulama s desna i s lijeva. Između tih kula, te onih na uglovima, kočila se još po jedna manja kula, tako da je tu ogromnu palaču zaštićivalo ni više ni manje od šestnaest čvrstih kula.

Eto, u toj utvrđenoj palači, posred najraskošnijega nutarnjega uređenja, u divnoj samoći, provodio je car Dioklecijan svoje dneve. Najmilija mu je zabava bila vrtlarstvo, pa je možda baš stoga i dao sagraditi veličanstveni vodovod, koji još i danas opskrbljuje obilno vodom četrdeset hiljada splitskih građana kao i njihova brojna poduzeća. Vrtlarstva se Dioklecijan nije htio odreći ni onda, kad su ga prilike u carstvu silile, a vjerni podanici molili, da opet zasjedne na carsko rimsko prijestolje.

Kad je taj glasoviti car preminuo god. 313., sahranili su ga u mauzoleju, što je sebi za života podigao odmah do velebnih svojih odaja.

Tijekom čitavoga jednoga stoljeća, pošto se car bio rastao s ovim svijetom, njegovu su palaču, po gotovo njegovu grobnicu, poštovali i preživjeli njegovi podanici i njihovi unuci. Ali, kad su u petom stoljeću učestale provale, pravom ili nepravom nazvanih, barbarskih naroda, u onom sveopćem metežu i potpunom rasulu državnom što se je iza toga razvilo, ne ostade pošteđena ni palača ni grobnica velikoga cara. Tijekom vremena počeo se lomiti i krov na carskim zdanjima. I tako, kad je rimska Salona, u prvoj polovici sedmoga stoljeća bila opustošena, da na njezinom tlu nikne hrvatski Solin, i u njem dvorci i zadužbine hrvatskih vladara i velmoža, Dioklecijanova je palača bila i zapuštena i pusta.

Jesu li bjegunci iz rimske Salone mogli poželjeti zgodnijega i sigurnijega zakloništa od te puste carske palače? Doista, odmah ih se je znatan broj sklonio u to utočište, od kojega je tek stanac kamen bio čvršći i otporniji, a u doba, kada barutu još ne bilo traga! Između zidina te palače ti su